

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА І ПРОБЛЕМА ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Україна вважається країною з високим ступенем ризику і посідає найвище місце щодо очікувань темпів інфляції й нестійкості валютного курсу порівняно з країнами-членами ЄС. Українська економіка (а заодно й національна грошова одиниця) і надалі потерпає від неузгодженої та незваженої урядової політики. Для України питання економічної безпеки, питання інфляції та національної валюти є актуальними проблемами. Навіть найрозвиненіша держава прагне знизити інфляцію і забезпечити стабільність своєї валюти. Адже міцність фінансово-валютної системи країни визначає її економічну незалежність і впевненість у сталому розвитку. Крім того, рівень інтеграції валютно-фінансової системи країни з міжнародною валютно-фінансовою системою зумовлює ефективність існування різних форм міжнародної торгівлі, а, значить, впливає на рівень економічного розвитку будь-якої країни.

Вивченню грошово-валютної політики держави та її зв'язку з інфляційними процесами приділяли увагу багато вітчизняних учених, наприклад, Гальчинський А.С., Базилевич В., Дорошенко І., Николишин Ю., Панчишин С, Буняк В., Стасишин А., Ходачук О., Цигонов С.

Метою даної статті є дослідження інструментів, які використовують в процесі реалізації валютної політики, та механізму їх впливу на стан економіки нашої країни.

Перехід України до ринкових відносин диктує необхідність створення ефективної грошово-валютної системи і проведення Національним банком дієвої грошово-валютної політики, яка б краще стимулювала розвиток нових економічних процесів, запровадження дієвого банківського механізму, що є запорукою стабільності національної економіки та, як наслідок, зменшення фінансових ризиків [70].

В умовах впливу світової фінансової кризи та інших внутрішніх та зовнішніх процесів на економіку України, питання фінансових ризиків та їх

усунення з допомогою проведення зваженої валютно-курсової політики набуло особливої актуальності.

Можна стверджувати, що до інструментів реалізації валютно-курсової політики в Україні належать: ступінь конвертованості валют; режим курсоутворення; девальвація та ревальвація валюти; валютні інтервенції, а також інфляційне таргетування.

В економічній літературі виділяють таке поняття, як конвертованість валюти, що передбачає здатність нею вільно обмінюватися на валюти інших країн та міжнародні платіжні засоби за чинним курсом.

Слід зазначити, що обов'язковою передумовою конвертованості національної грошової одиниці є наявність ринкового господарства у країні з передумовами як політичного, так і економічного характеру, що, у свою чергу, дозволить вітчизняній економіці інтегруватися у світову спільноту та оперативно реагувати на зміни міжнародної ринкової кон'юнктури.

Зауважимо, що для ефективного функціонування національних економік в умовах глобалізації виникає необхідність в конвертованості національних грошових одиниць, що є однією із ознак економічної свободи та багатосторонності зовнішньоекономічного обміну, при якому легально можна використовувати валюту у міжнародних розрахунках як резидентам, так і нерезидентам ринкових відносин.

Конвертованість національної грошової одиниці є необхідним і важливим елементом розвинутої та відкритої економіки та ставить економіку країни в якісні та нові умови багатосторонньої торгівлі та міжнародної конкуренції, що є актуальним для України в умовах глобалізаційних процесів.

Режим курсоутворення також посідає важливе місце серед інструментів валютно-курсової політики. Зауважимо, що досить складно точно класифікувати режими валютних курсів, оскільки офіційно оголошений режим не завжди відповідає діям центрального банку країни, а також існує велика кількість так званих проміжних режимів валютного курсу, які характеризуються наявністю спільних ознак. Доцільно всі форми реалізації

валютно-курсової політики класифікувати за двома основними режимами валютних курсів, які мають чітко окреслені ознаки, а вже всі інші види можуть бути віднесені до однієї з цих двох груп. Основними режимами валютних курсів, а отже, і формами реалізації валютно-курсової політики, є фіксований і плаваючий.

Спочатку розглянемо вплив фіксованого валютного курсу на ефективність монетарної політики та на рівень інфляції в країні.

Варто зазначити, що фіксований валютний курс створює значні обмеження. Для ефективної роботи монетарної політики країни, і наслідком цього є зниження темпів економічного зростання через високий рівень відсоткових ставок. Деякі економісти вважають, що в період проведення грошових реформ в перехідних економіках протягом незначного періоду часу режим фіксованих валютних курсів найбільш оптимальний, оскільки фіксований курс буде виступати на певний час в ролі стримуючого фактора для зростання рівня інфляції. Проте водночас зазначають, що фіксація валютного курсу не гарантує зниження рівня інфляції. Фіксований валютний режим дозволить стримувати інфляцію тільки за умови здійснення комплексної системи стабілізаційних заходів - як у сфері валютних відносин, так і в сфері фінансів, грошово-кредитної емісії, політики доходів тощо. Також варто зазначити, що політика стабілізації валютного курсу вимагає значного обмеження емісійної активності.

Белінська Я.В. у своєму дослідженні валютної політики перехідної економіки в умовах інфляції стверджує, що на початкових етапах трансформації економіки на ринкові засади необхідно використовувати валютний режим з прив'язкою до валюти (або кошика валют) країни з низьким рівнем інфляції або встановлювати валютний коридор, тобто не дозволяти вільного плавання валютного курсу країни. Вона вважає, що саме така валютна політика на початкових етапах трансформації гарантує певну стабільність та сприяє подальшому розвитку та економічному зростанню країни [8].

Проте, дослідження проведене у 2003 році науковцями МВФ Веєм (Shang-Jin Wei) та Хьюангом (Haizhou Huang) довело, що у країнах з високим рівнем корупції, така політика не завжди призведе до позитивних результатів. Слід відмітити, що у країнах з високим рівнем корумпованості, рівень інфляції теж дуже високий, набагато вищий ніж у країнах з низьким рівнем корумпованості суспільства. Також вони дослідили, що у країнах з високим рівнем корупції режими фіксованого валютного курсу або частково фіксованого курсу (наприклад, валютний коридор) не є ефективними для досягнення макроекономічної стабілізації на початкових етапах трансформації [113].

Тож фіксований курс не можна тривалий час використовувати в умовах перехідних економік.

У режимів вільного курсоутворення також є свої переваги та недоліки. Якщо аналізувати плаваючий валютний режим, то згідно з дослідженнями Лапчука Б.Ю. (для країн ЦСЄ) характерними для такого режиму є несистематичне втручання монетарних установ у діяльність валютного ринку і також забезпечення певної гнучкості у проведенні монетарної політики. Плюсами вільного плавання є: автоматичне регулювання платіжного балансу, менші потреби у валютних резервах, незалежність монетарної політики, більш ефективний розподіл ресурсів, відсутність чорних валютних ринків. Ще однією використанні системи плаваючих валютних курсів є те, що перевагою дає можливість прогнозувати темпи інфляції, що є дуже плаваючий курс для забезпечення макроекономічної стабілізації, корисним для у своїй дисертації Лапчук Б.Ю. зазначає, що плаваючи режими за умови високого рівня економічного розвитку, для великих обираються економічних систем, або при відсутності достатньої кількості валютних резервів. Фіксовані валютні режими обираються країнами з високими темпами інфляції за умови значної відкритості економічної системи та обмеження руху капіталу [74]. Тобто плаваючий курс більше притаманний для ринкової економіки, а фіксований - для

адміністративно-командної економічної системи, зі значним рівнем втручання держави у економічні процеси [33].

В умовах глобалізації при таких високих темпах інфляції, зростаючому від'ємному сальдо платіжного балансу, зменшення ВВП в країні, збільшення безробіття та зовнішнього боргу досить складно переходити до плаваючого режиму валютного курсоутворення. Хоча, за логікою саме ця форма реалізації валютно-курсової політики є найбільш оптимальною для економіки країн, які мають намір активно проводити свою зовнішньоекономічну діяльність в умовах відкритої економіки.

Відомо, що девальвація і ревальвація валюти - це інструмент валютно-курсової політики центрального банку країни, який спрямований на зміну обмінного курсу національної валюти в бік його зниження чи підвищення. Девальвація - це зниження обмінного курсу національної валюти щодо іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць [29].

Наведемо основні наслідки, які можуть виникнути в економічній системі країни в умовах девальвації її грошової одиниці [113]: девальвація є вигідною для експортерів, оскільки сприяє підвищенню цінової конкурентоспроможності їхньої продукції; у результаті її проведення стимулюється зростання чистого експорту країни; подорожчання імпоротної продукції може стимулювати розвиток внутрішніх інфляційних процесів, особливо для господарства країн, в яких активно використовуються імпортовані сировинні та енергетичні ресурси; девальвація національної валюти є негативним чинником для залучення в країну іноземних капіталів і кредитів, оскільки зарубіжні інвестори втратять при репатріації прибутків, а кредитори - при проведенні сум наданих позичок-девальвація робить дорожчим процес обслуговування зовнішнього боргу країни, оскільки для погашення заборгованості за іноземними кредитами потрібно купувати, відповідно, іноземну валюту, для чого, в свою чергу, потрібно витратити більше національної валюти; всередині країни девальвація національної валюти стимулює кредитну активність суб'єктів господарювання, але знижує привабливість депозитів зменшуючи їхню дохідність.

Ревальвація - це підвищення курсу національної валюти щодо іноземної та міжнародних валютних одиниць [29]. У часи існування Бреттон-Вудської валютної системи, коли існував режим фіксованого курсу, ревальвацію грошової одиниці проводили ті країни, які протягом тривалого часу мали низькі темпи інфляції та активне сальдо платіжних балансів. Саме через те, що офіційні курси цих країн виявлялись заниженими, а купівельна спроможність була вищою, чим у інших країнах, ці країни були змушені застосовувати такий інструмент валютно-курсової політики, як ревальвація.

У випадку функціонування сучасного, паперово-валютного стандарту, ревальвація на відміну від девальвації є досить рідкісним явищем. За логікою, країна, яка проводить ревальвацію власної грошової одиниці викликає підвищення цін експортованих товарів у іноземній валюті, що, в свою чергу, стримує експорт її товарів та ставить економічне середовище держави в менш вигідне становище у сферах зовнішньої торгівлі.

Так, таке економічне явище, як ревальвація веде не лише до зростання попиту на імпортовані товари, але й робить не вигідним вкладення капіталу в дану країну. Цей інструмент валютного регулювання застосовується країною у випадку зростання активності сальдо торговельного балансу та для боротьби з інфляційними процесами.

Наступний інструмент валютно-курсової політики, який ми розглянемо - інтервенції. Валютна інтервенція - це пряме втручання центрального банку валютному ринку з метою регулювання курсу національної валюти операції на валютооперації з купівлі-продажу іноземних валют [29]. Офіційний інструмент валютно-курсової політики, який ми розглянемо - це офіційне таргетування. В першу чергу треба зазначити, що в економічній літературі. Цей монетарний режим розглядається не лише як стратегія грошово-кредитної політики держави, а як інструмент реалізації її валютно-курсової політики.

Отже інфляційне таргетування - це встановлення цільових орієнтирів щодо показників допустимих рівнів інфляції та здійснення комплексу заходів для запобігання можливого фактичному відхиленню від цих показників [108].

Застосування режиму таргетування інфляції передбачає виконання певних умов, до яких можна віднести: незалежний центральний банк, єдиний показник для таргетування (основною ціллю монетарної політики повинно бути досягнення запланованого рівня інфляції), макроекономічна стабільність.

В останні роки все більше країн таргетують інфляцію, що пов'язано з тим, що цей режим має багато переваг, до яких можна віднести: інфляційне таргетування дозволяє сконцентрувати монетарну політику на внутрішній ситуації та відповідати на внутрішні шоки в країні; цей режим зрозумілий для суспільства і тому прозорий; встановлення чіткої інфляційної цілі збільшує відповідальність центрального банку і відповідно мінімізує вплив уряду на проведення монетарної політики; інфляційне таргетування дозволяє швидше та надійніше обмежити інфляційні очікування, а також дає змогу проводити більш гнучку монетарну політику.

Зарубіжні та вітчизняні науковці притримуються одностайної думки, що саме інфляційне таргетування у випадку невдачі його проведення несе менші економічні втрати ніж застосування інших монетарних режимів, зокрема режиму таргетування валютного курсу, або режиму таргетування грошової маси.

Враховуючи вище сказане, можна зробити теоретичне узагальнення про те, що реалізація валютно-курсової політики в Україні здійснюється за допомогою застосування чотирьох інструментів, зокрема, ступеня конвертованості валют-режиму курсоутворення; девальвації та ревальвації валюти; а також за допомогою проведення валютних інтервенцій. На нашу думку, до системи цих інструментів можна віднести і таргетування інфляції, що в останні десятиліття прийняте багатьма державами світу.

Так, саме забезпечення стабільного рівня цін стало основною метою центральних банків не лише високорозвинених країн, але й країн з перехідною економікою. Зазначимо, що в останні роки Національний банк України розглядає питання щодо запровадження стабілізаційної програми, що базується на зменшенні темпів інфляції.